

„the only thing we have to fear is fear itself.”

Franklin D. Roosevelt a Nový úděl

---

1. Osobnost Franklin D. Roosevelt

Franklin Delano Roosevelt byl třicátým druhým prezidentem Spojených států (současný prezident G. W. Bush je 43. prezidentem).

1.1. Studia, praxe a počátky politické kariéry

F. D. Roosevelt se narodil v roce 1882 v Hyde Parku v New Yorku. Studoval soukromou střední školu v Gretonu, následovala **Harvardova univerzita**, kde se v posledním roce studia zamiloval do Anny Eleanor Rooseveltové (jeho, tehdy devatenáctiletá, sestřenice z pátého kolena), kterou si v roce 1905 v den Sv. Patrika vzal za ženu. Poté nastoupil na **Kolumbijskou univerzitu**, kde vystudoval právnickou fakultu a roku 1907 složil státní zkoušky.

Po úspěšných studiích nastoupil jako advokátní koncipient k právnické firmě Carter, Ledyard and Milburn. Ale už v té době snil o politické kariéře.

V roce 1910 je zvolen do senátu státu New York za demokratickou stranu. V počátcích se věnoval prosazování zákonů chránících přírodu a omezujících lov.

Ve volbách roku 1912 byl znovu zvolen a 4. března 1913 se Roosevelt ve Washingtonu stává náměstkem ministra námořnictva.

Během působení na ministerstvu si vybudoval dobré jméno a tak jej v roce 1920 demokraté nominovali na viceprezidenta. Spolu s prezidentským kandidátem Jamesem Coxem z Ohia ale neměli úspěch a Bílý dům ovládla republikánská dvojice Warren Harding - Calvin Colidge.

Po politické porážce se věnoval podnikání a stal se viceprezidentem záruční společnosti. Na dovolené v roce 1921 na ostrově Portobello u pobřeží Nového Brunšviku onemocněl obrnou, několik dalších let strávil bojem s chorobou.

Roku 1928 byl přemluven přáteli, aby kandidoval za Demokratickou stranu na guvernéra státu New York, zvítězil těsnou většinou. Po krachu na Wallstreetu (1929) začíná velká hospodářská krize (která trvala do roku 1933). Reformy prosazené Rooseveltem na zlepšení situace pracujících jsou úspěšné a zajišťují mu opětovné zvolení guvernérem.

1.2. F. D. Roosevelt Prezidentem

22. ledna 1932 Roosevelt oznámil svoji **účast v primárkách Demokratické strany** v Severní Dakotě. Po čtyřech kolech hlasování byl nominován na prezidentského kandidáta. Během své prezidentské kampaně přičítal odpovědnost za hospodářskou krizi Hooverovi a republikánům a snažil se vzbudit zájem o svůj Nový úděl. Říkal, že bude usilovat o vyrovnaný rozpočet, ale prohlásil, že rozpočet bude deficitní, bude-li to nutné k zabránění hladomoru. Ohledně zemědělské politiky nabídl uspokojivá

řešení farmářům, ale nebyl příliš konkrétní a radikální, aby se nepřipravil o hlasy voličů ve městech. Jednoznačně se projevil pro regulaci veřejných služeb a podpořil slib své strany ohledně zrušení prohibice (dodatek ústavy).

V březnu roku 1933 se Roosevelt stává třicátým druhým prezidentem USA (do té doby byl prezidentem Herbert Hoover). Drtivou většinou zvítězil nejen díky svým politickým názorům a plánům, ale i díky své sebejistotě a optimismu.

1.3. Základní fakta, shrnutí

Franklin Delano Roosevelt

Třicátý druhý americký prezident v letech 1933-1945

Narozen: 30. ledna, 1882, Hyde Park, New York

Zemřel: 12. dubna, 1945, Warm Springs, Georgia

Manželka: Anna Eleanor Rooseveltová

---

2. Nový úděl – New Deal

V březnu 1933 měla Amerika 13 000 000 nezaměstnaných a většina bank byla uzavřena. Když čtvrtého března skládal prezidentskou přísahu, prohlásil: „Jediné, z čeho musíme mít strach, je strach sám.“ a také sliboval „Tento národ potřebuje činy, a to okamžitě!“ Jistý občan Rooseveltovi napsal, že jeho projev byl „ta nejskvělejší věc mezi nebem a zemí. Jako by lidem včetně mne samého dával nový smysl života“

Jeho přístup byl spíše pragmatický než ideologický, někdy ho vysvětloval takto: „Vezměte nějakou metodu a vyzkoušejte ji. Pokud se neosvědčí, upřímně to přiznejte a zkuste jinou“

2.1. Peněžní systém a důvěra v banky

První věcí, kterou od nového prezidenta očekávali podnikatelé, byla obnova finančnictví. Den po Rooseveltově inauguraci se konalo zvláštní zasedání Kongresu a následovaly čtyřdenní bankovní prázdniny. Kongres během několika hodin schválil zákon o nouzové pomoci bankovnímu systému – solidní banky mohly se souhlasem Ministerstva financí obnovit provoz. Problematickým bankám byli přiděleni schopní ředitelé a noví vedoucí pracovníci. Ve svém prvním rozhlasovém projevu prezident podpořil důvěru ve znovuotevřené banky a zanedlouho vklady do bank převýšily výběry. Během následujících dnů Roosevelt snížil vojenské penze a platy vládních zaměstnanců. Došlo také ke zrušení prohibice (pomocí 21. dodatku)

Období od 9. března do 16. června je oněch pověstných **sto dní**, během kterých bylo Kongresem přijato mnoho významných Rooseveltových návrhů.

Bankovní krize sice pominula, přesto ale přetrvával problém zadluženosti zemědělců a majitelů domů zatížených hypotékami. Roosevelt reorganizoval instituce poskytující úvěry a zařídil snížení úrokových sazeb.

Federální zákon o cenných papírech z 27. května zavedl povinnost registrace nových emisí akcií a cenných papírů u Federální obchodní komise a později u Komise pro cenné papíry a burzu.

Devatenáctého dubna vláda sáhla ke kontroverznímu opatření – upustila od zlatého standardu, došlo ke snížení kurzu dolaru, což vyústilo v inflaci a následně zvýšilo ceny tuzemského zboží a akcií. Toto opatření způsobilo na jedné straně znehodnocení úspor, na druhé straně pak žádaného snížení břemene dlužníků.

2.2. Nezaměstnanost a chudoba

Další prioritou prvního roku prezidenta Roosevelta bylo zlepšení situace obyčejných lidí. Bylo třeba zastavit prohlubování rozdílů mezi chudými a bohatými. Roosevelt: „Zkouškou našeho postupu vpřed není to, zda rozmnožíme hojnost těch, kteří již i tak mají mnoho. Jde o to, zda poskytneme dostatek i těm, kteří mají příliš málo.“

V březnu Kongres zřídil Občanské sbory ochránců přírody, které poskytly zaměstnání mnoha mladým mužům. Pod vedením vojenských důstojníků a lesníků pracovali lesích, parcích, rekreačních oblastech a při záchraně půdního fondu, za měsíční mzdu 30 dolarů.

Další „hladovou zdí“ byla Federální správa pro nouzovou pomoc, která financovala výstavbu více než pěti tisíc veřejných budov a sedmi tisíc mostů, programy pro odstranění negramotnosti dospělých, vysokoškolské vzdělání pro chudé studenty a provoz denních školek pro rodiny s nízkými příjmy. Také vyplácela příspěvky trvale nezaměstnaným Američanům.

V listopadu vznikla Správa pro veřejně prospěšné práce. Ta v zimě 1933-1934 nabízela lidem placenou práci (jako hrabání listí, kopání příkopů).

Tato opatření dala práci přibližně čtyřem milionům nezaměstnaných, ale také spotřebovala velké množství finančních prostředků – více než 900 milionů dolarů. Přesto ale Roosevelt dával přednost nabídce takovýchto pracovních míst před přímými dávkami nezaměstnaným.

2.3. Zotavení pomocí regulace

Vedle záchran bankovního systému a pomoci nezaměstnaným bylo potřeba pomoc pro zemědělství a průmysl.

2.3.1. Zemědělství

Zákon o regulaci zemědělství (Agricultural Adjustment Act, zkracován AAA) byl přijat 12. května 1933. Jednalo se o plán, jak zemědělcům kompenzovat dobrovolné omezení výroby. Zdrojem prostředků pro kompenzační dávky měly být daně od překupníků – podniků zpracovávajících zemědělské produkty (čističky bavlny, mlýny, masokombináty)

V této době docházelo k zaorávání zrajících plodin a vybíjení mladých kusů dobytka. Ministr zemědělství Henry A. Wallace tak dostal přezdívku „vrah selátek“

Zákon byl označen za protiústavní, protože podle ústavy nepřísluší zemědělská výroba federální vládě, ale jednotlivým státům unie. Vláda zformulovala a prosadila nový zákon na snížení zemědělské produkce (o ochraně půdy a vnitrostátních

přídělech, 1936). Zákon zrušil daň pro zpracovatele, omezil rozlohu obdělávané půdy a zavedl zvláštní dávky pro zemědělce obdělávající půdu šetrným způsobem.

2.3.2. Průmysl

Právním základem obnovy průmyslu se stal zákon O národní průmyslové obnově schválený v červnu 1933. Zákon jednak zřizoval Správu pro veřejné práce (dostala 3,3 miliardy dolarů na výstavbu veřejných budov, dálnic, mostů, tunelů a letadlových lodí). Účelem bylo rozpróudění průmyslu. Vznikly tak stavby jako virginská silnice Skyline Drive, most Triborough v New Yorku, mořská dálnice z Miami do Key Westu a podzemka v Chicagu.

Druhým opatřením tohoto zákona bylo vytvoření Národní správy pro obnovu. Cílem bylo stabilizovat podnikání (pocitivá konkurence) a zvýšit kupní sílu obyvatel vytvořením pracovních míst.

I toto opatření bylo prohlášeno Nejvyšším soudem za protiústavní a Národní správa pro obnovu zanikla v květnu 1935.

2.3.3. Úřad pro správu údolí řeky Tennessee

Už v roce 1916 tady vláda zahájila výstavbu elektráren a závodů na výrobu nitrátů, tehdy šlo o posílení obranyschopnosti země. Časem se přidávaly nové cíle, kromě výbušnin se zde začaly vyrábět umělá hnojiva.

Nastoupila výroba levné elektřiny pro veřejnost, také byla vybudována kaskáda přehrad a také došlo ke splavnění toku, a zkulitování okolní půdy. Díky půjčkám došlo k elektrifikaci farem v celé zemi.

2.4. Druhý nový úděl

Roosevelt získal širokou podporu svými programy, ale i osobním kouzlem (jeho cesty, projevy, tiskové konference, rozhlasové hovory od krbu).

V roce 1934 se konaly volby do Kongresu a demokraté posílili jak ve Sněmovně reprezentantů tak i v Senátu. Krize byla zažehnána, ale skutečný blahobyt stále nepřicházel. To se hodilo levici, která začala posilovat a podle průzkumu z roku 1935 mohla ohrozit šance Roosevelta na znovuzvolení.

Roosevelt se rozhodl vyhlásit nové reformní a sociální programy a vzal tak levici vítř z plachet.

I v roce 1935 přetrvávají problémy s Nejvyšším soudem, který ruší pro neústavnost některé zákony (případ „nemocných kuřat“)

V červnu Roosevelt vyhlásil v Kongresu nový soubor opatření tzv. druhý nový úděl. Během následujících měsíců kongres schválil balík významných a kontroverzních zákonů. Jako byl „Wagnerův“ zákon o pracovně právních vztazích, který zaměstnancům právo vyjednávat pomocí jimi zvolených odborů a zaměstnavatelům zakázal zasahovat do činnosti odborů.

Zákon o sociálním zabezpečení z roku 1935 prohlásil Roosevelt za „uhelný kámen“ a „vrcholný úspěch“ nového údělu. Stěžejním bodem tohoto zákona bylo vytvoření penzijního fondu pro důchodce starší šedesáti pěti let a jejich pozůstalé. Do tohoto fondu přispívali zaměstnanci a zaměstnavatelé od roku 1937 určitým procentem z mezd. A první důchody se začaly vyplácet roku 1940. Důchody byly velmi nízké, ale jak podle Roosevelta neměly být hlavním zdrojem, ale doplňkem ostatních příjmů.

Důležitá je také myšlenka programu podpory v nezaměstnanosti – o lidi neschopné pracovat se mají starat jednotlivé státy, zatímco úkolem federální vlády je najít práci pro nezaměstnané, kteří pracovat mohou.

2.5. Volby v roce 1936 a následný vývoj

Na Rooseveltův nový úděl nadávali podnikatelé i vyšší vrstvy, nelíbila se jim daňová politika ani politika veřejných výdajů. Přesto byl Roosevelt u většiny voličů oblíbený a tak v roce 1936 vyhrál prezidentské volby. Jeho popularitu zvyšovala i osobnost jeho manželky Eleanor. Nad svým protikandidátem Alfredem M. Landonem, guvernérem z Kansasu, vyhrál v poměru 27,7 : 16,7 milionům hlasů. Demokráté měli navrch i v novém Kongresu: 77 : 19 křeslům ve Sněmovně a 328 : 107 v Senátu.

Ve svém druhém inauguračním projevu prohlásil, že má v plánu ještě rozsáhlejší reformy. Což mu měla umožnit drtivá většina demokratů v kongresu, v cestě novým radikálním zákonům ale stála překážka – Nejvyšší soud.

V roce 1936 Nejvyšší soud zrušil sedm z devíti zákonů nového údělu, které mu byly předloženy k přezkoumání.

Roosevelt se rozhodl předložit Kongresu návrh na jmenování padesáti nových federálních soudců včetně šesti nových členů Nejvyššího soudu (jejich počet totiž nestanovuje ústava ale Kongres). Tím mělo dojít k „naředění“ soudců Nejvyššího soudu ve prospěch zákonů Nového údělu. Tento prezidentův krok byl označen za „plán přechování soudců“, byl velice vykonstruovaný a bezostyšný. Navíc se dotkl nejstarších členů Nejvyššího soudu a narazil tak na hlubokou úctu v soudy. Navíc vznikla obava, že by další prezidenti mohli využít tohoto precedentu pro mnohem horší účely.

Soud nakonec uznal Wagnerův zákon o sociálním zabezpečení jako ústavní. Roosevelt nakonec dosáhl cíle, ale ztratil prestiž mezi demokraty a republikánům dal do rukou novou zbraň.

Ekonomická situace se zlepšovala a na jaře roku 1937 dosáhla úrovně roku 1929. Na podzim téhož roku však přišel útlum ekonomiky, který se nazýval poklesem (recession), aby se odlišil od krize (depression) let 1929-1933.

Ukázalo se, že hospodářský růst byl tažen převážně vládními výdaji. Ty však byl Roosevelt nucen omezit kvůli rostoucímu rozpočtovému schodku a inflaci. Ve vládě se vznikl spor, jedna část ministrů prosazovala nižší federální výdaje a vyrovnaný rozpočet, druhá naopak chtěla obnovení veřejných výdajů a přísnější protitrustové zákony. Roosevelt se přiklonil ke druhé skupině a po odhlasování Kongresem putovaly další čtyři miliardy dolarů na financování veřejných prací. Což obrátilo vývoj

hospodářství směrem nahoru, ale do stavu maximální zaměstnanosti a výroby se Amerika dostala až v průběhu Druhé světové války.

Rooseveltovi klesala podpora a to i uvnitř strany (hlavně jih USA). Po volbách 1938 utrpěla demokratická strana ztráty v Kongresu, pokles křesel ve Sněmovně byl z 229 na 93 a v Senátu z 56 na 42 křesel.

Státně intervencionistický Nový úděl časem vyprchal, přesto ale způsobil několik trvalých změn. Především posílil federální vládu a lidem vrátil naději.

---

3. Literatura, zdroje a odkazy

George Brown Tindall, David E. Shi, Dějiny spojených států amerických. Praha: Lidové noviny, 2000. ISBN 80-7106-452-1

Stránky Bílého domu – www.whitehouse.gov

České WWW stránky o F.D.R - <http://roosevelt.wz.cz>

Fotografie Prezidenta a další fotky

Stránky Bílého domu – www.whitehouse.gov

Stránky About.com – www.about.com

<http://sorry.vse.cz/~xkucf03> – tento dokument i s doplňujícími fotografiemi

---

4. Přílohy – fotografie

4.1. *Franklin D. Roosevelt*

Hyde Park, New York (1931)

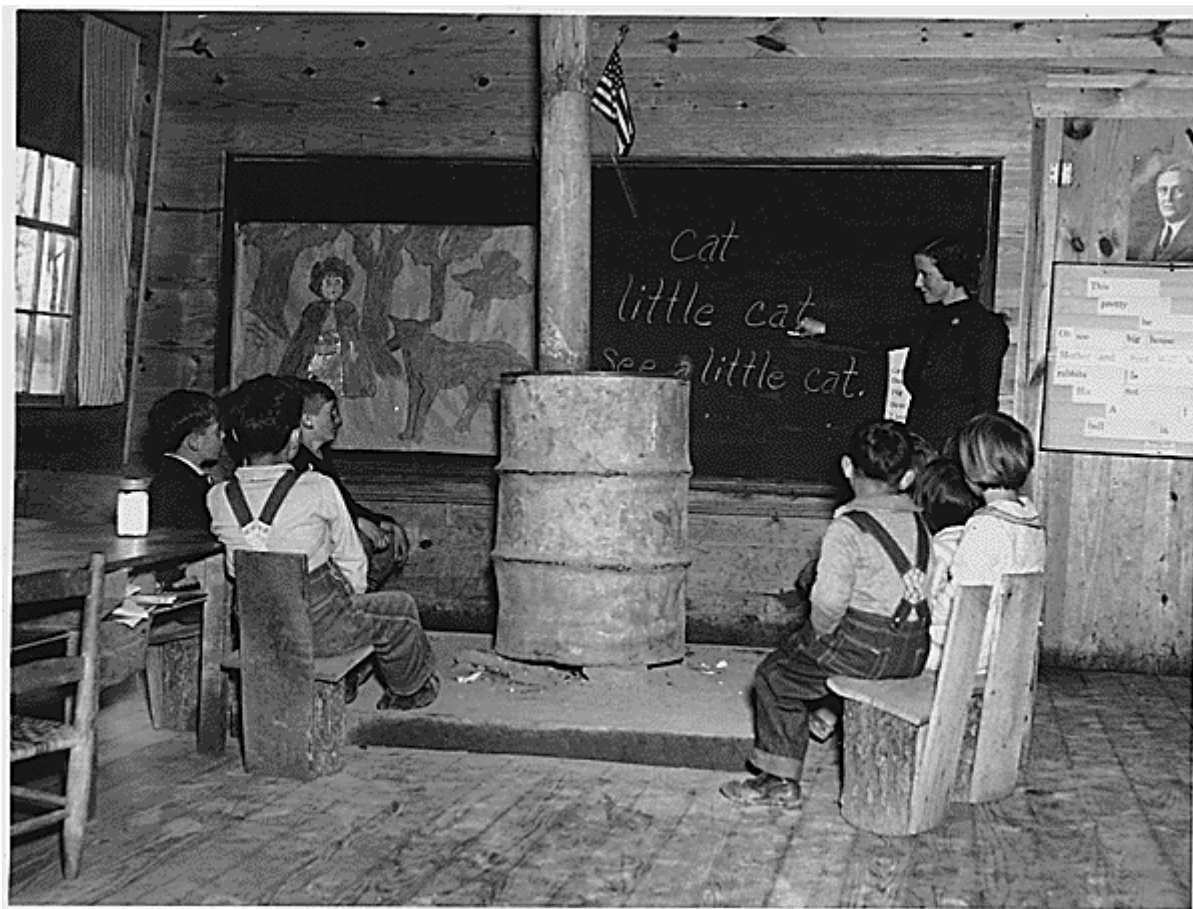
4.2. Hospodářská krize

opouštění farem, kolem roku 1933

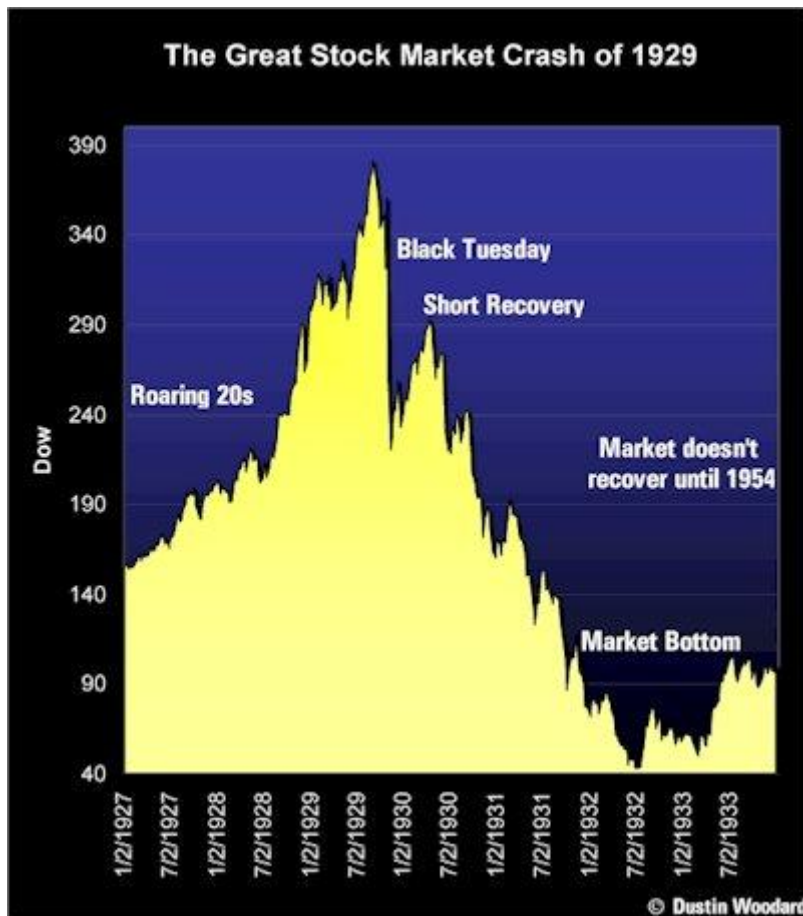
Route 66 do Kalifornie, kolem roku 1935

Škola v Alabamě, kolem roku 1935

Fronta na chleba v New Yorku, 1932

Vývoj burzy 1927-1933